

Regionala skillnader i arbetsmarknads- läget mellan svenska kommuner

WORKING PAPER 2016:2

Johnny Zetterberg

Innehåll

1	Inledning	5
2	Regional obalans.....	5
2.1	Ett mått på regional obalans.....	6
3	Regionala skillnader i tätheten.....	7
3.1	En jämförelse av tätheten mellan län.....	9
3.2	En jämförelse av tätheten mellan storstäder och övriga landet.....	11
4	Slutsatser	14
5	Referenser.....	14
	Appendix.....	15

1 Inledning

Arbetsmarknadens olika delmarknader karaktäriseras av överskott eller underskott på arbetskraft. Obalanserna uppkommer spontant som en konsekvens av att det finns pris-och lönestelheter och andra rörlighetshinder på arbetsmarknaden. Sådana obalanser speglar en del av matchningseffektiviteten på arbetsmarknaden. Obalanser som tenderar att bli varaktiga eller ”strukturella” motverkas med olika arbetsmarknadspolitiska matchningsinsatser och andra rörlighetsstimulerande insatser i syfte att överbrygga och minska sådana obalanser mellan delarbetsmarknaderna. Det är därför viktigt att kunna identifiera och dokumentera vilka delar av arbetsmarknaden som kännetecknas av överskott eller underskott på arbetskraft.

Syftet med denna rapport är att undersöka regionala olikheter på den svenska arbetsmarknaden genom att utifrån spridningsmått undersöka utvecklingen av arbetsmarknadsläget regionalt och på den lokala arbetsmarknaden. Intresset riktas mot att identifiera vilka delar av arbetsmarknaden som har ett förhållandevis bättre respektive sämre arbetsmarknadsläge. Det statistiska underlaget bygger på Arbetsförmedlingens månadsstatistik över arbetssökande och lediga (vakanta) platser i landets kommuner för perioden 1996-2014. Av de totalt 290 kommunerna har två kommuner – Knivsta och Heby - exkluderats från underlaget på grund av att de under perioden antingen har bildat en egen kommun (Knivsta) eller bytt län (Heby) vilket försvårar jämförelsen över tid. Rapporten inleds med att definiera vanliga mått på den regionala obalansen.

2 Regional obalans

Arbetsmarknadsläget bestäms av hur tillgången på lediga platser arbeten som arbetsgivarna ställer till förfogande förhåller sig till tillgången av arbetssökande som har de kvalifikationer att besätta de lediga platserna i form av anställningar. De lediga platser som omedelbart kan tillträdas

men som inte blir tillsatta speglar en "arbetskraftsbrist" som mäts i termer av vakanser. Samtidigt finns det arbetssökande som kvarstår i arbetslöshet eftersom de inte har tillräckliga kvalifikationer för de obemannade platserna. Relationen vakanser och kvarstående arbetssökande brukar definieras som *tätheten* på arbetsmarknaden och kan tolkas både som ett efterfrågemått på arbetsmarknaden och/eller strukturmått för att "matcha" vakanta platser med arbetssökande. En högre täthet speglar ett förhållandevis starkare efterfrågeläge på arbetsmarknaden och ökade förutsättningar för matchningar. Detta förhållande gäller generellt och för den lokala arbetsmarknaden. Samtidigt finns det olika orsaker till att arbetsmarknadsläget skiljer sig mellan delarbetsmarknader vilket därmed är ett skäl för att dokumentera hur och i vilken grad arbetsmarknadsläget skiljer sig mellan olika delmarknader. I ett sådant sammanhang är det också viktigt att undersöka om det finns skillnader i utvecklingen mellan olika lokala arbetsmarknader.

2.1 Ett mått på regional obalans

För att undersöka hur den regionala obalansen har utvecklats över tiden används följande mått på "obalans" (O):¹

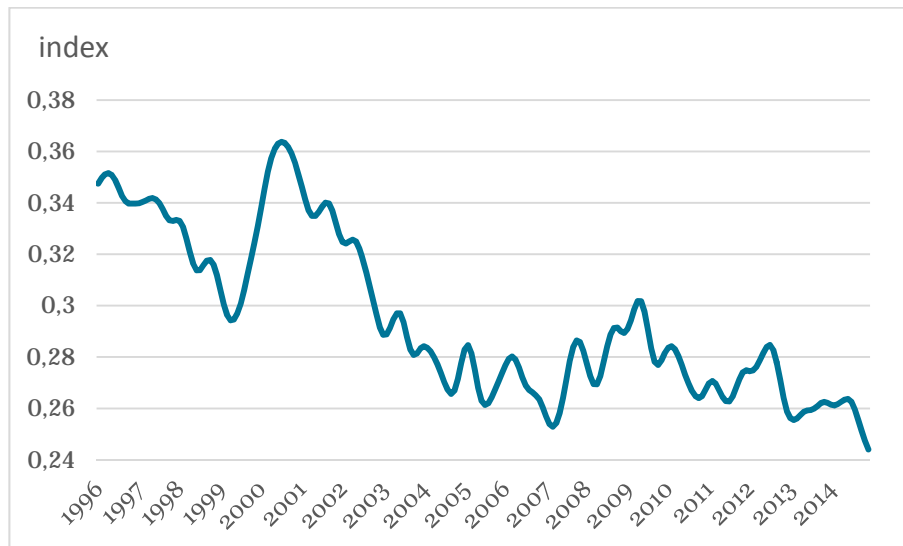
$$(1) \quad O = 0,5 \cdot \sum_i |\mu_i - \nu_i|$$

där μ_i betecknar andel arbetslösa i arbetsmarknadsområde U_i av det totala antalet arbetslösa på arbetsmarknaden (U), dvs. U_i/U , och ν_i andelen vakanser av de vakanser som finns i arbetsmarknadsområde V_i av totala antalet vakanser (V), dvs. V_i/V . "Obalans" definieras som en situation då den arbetskraft som finns på den lokala arbetsmarknaden (regionen) inte har de kvalifikationer som arbetsgivarna efterfrågar utan finns i en annan i en annan region. Obalansmättet som beräknas som ett index summerar skillnaderna mellan arbetslösa och lediga platser (vakanser) i samtliga regioner. Indexet kan anta ett värde mellan noll och ett. Värdet ett implicerar fullständig obalans och betyder att samtliga arbetslösa finns inom vissa unika regioner medan samtliga motsvarande

¹ Se Jackman & Roper (1987).

vakanser finns inom andra unika regioner där inte de arbetslösa finns. Värdet noll betyder att det inte finns någon obalans.

Figur 1 Den regionala obalansen i Sverige 1996-2014

Anm: Måttet har trendats med Eviews Census X12.

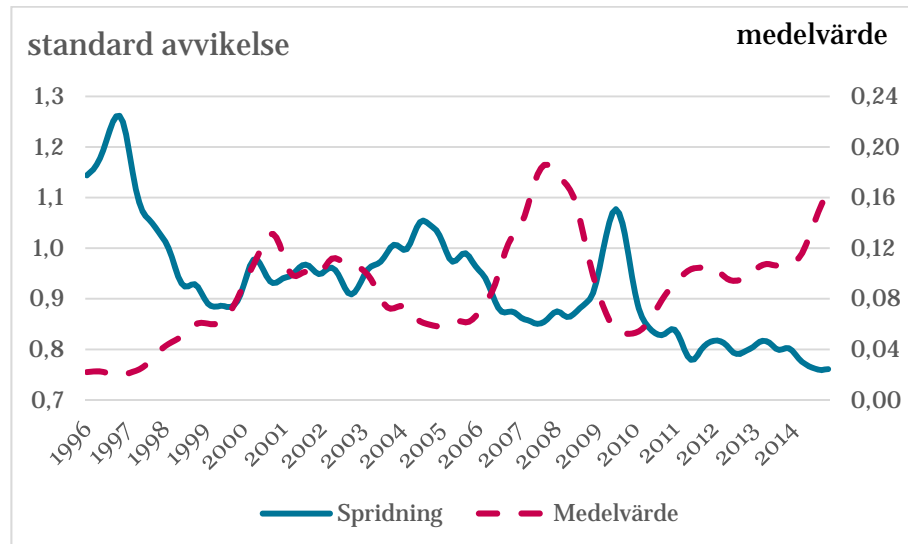
Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Figur 1 redovisar utvecklingen av den regionala obalansen på den svenska arbetsmarknaden i termer av det regionala obalansmättet sedan mitten av 1990-talet. Som framgår minskar den regionala obalansen under 1990-talet för att öka kraftigt under de sista åren innan övergången till ett nytt millenium. Därefter har obalansen med mindre variationer trendmässigt minskat och är vid utgången av 2014 den lägsta under mätperioden.

3 Regionala skillnader i tätheten

En annan infallsvinkel för att undersöka regionala olikheter på arbetsmarknaden är att jämföra skillnader i tätheten mellan olika lokala arbetsmarknader. *Figur 2* visar utvecklingen av den genomsnittliga tätheten och spridningen i tätheten mellan landets olika kommuner. Spridningen mäts som den logaritmerade standardavvikelsen av tätheten

Figur 2 Täthetens medelvärde (högerskala) och regionala spridning (vänsterskala) på den svenska arbetsmarknaden 1996-2014

Anm: Spridningen mäts som den logaritmerade standardavvikelsen och avser spridningen mellan Sveriges samtliga kommuner utom Knivsta och Heby.

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

mellan kommunerna.² Den genomsnittliga tätheten har med vissa variationer ökat sedan mitten av 1990-talet med de kraftigaste avvikelserna under perioden strax före Finanskrisen och under själva krisen. Den regionala spridningen i tätheten uppvisar däremot en motsatt utveckling med en över tiden minskande spridning. Spridningen visar också ett omvänt variationsmönster jämfört med den genomsnittliga tätheten, dvs. den tycks minska (öka) när tätheten generellt ökar (minskar) på arbetsmarknaden. Det visar sig också - kanske mindre överraskande - att spridningsmättet på tätheten och det ovan nämnda regionala obalansmättet är positivt korrelerad liksom att den regionala obalansen tycks variera omvänt med tätheten. Eftersom tätheten i betydande grad är konjunkturellt betingad indikerar detta att när arbetsmarknadskonjunkturen vänder uppåt påverkar detta lokala arbetsmarknader med relativt liten täthet förhållandevis mer än lokala arbetsmarknader med hög täthet och vice versa när

² Alternativt kan spridningen mätas med den så kallade variationskoefficienten som visar ett mer volatilt variationsmönster än det här valda spridningsmättet. Detta beror på att en egenskap i variationskoefficientmättet är att det lägger större vikt vid extremvärden än t ex den logaritmerade standardavvikelsen. Båda måtten visar dock en likartad trendmässig utveckling av täthetens regionala spridning.

arbetsmarknadskonjunkturen vänder nedåt. Med andra ord tenderar arbetsmarknadsläget att vara mer konjunkturkänsligt på mer utsatta delarbetsmarknader. En slutsats av ovanstående observationer är att det generellt finns regionala skillnader i tätheten men att dessa olikheter trendmässigt har minskat sedan mitten av 1990-talet.

3.1 En jämförelse av tätheten mellan län

En infallsvinkel för att mer i detalj identifiera regionala skillnader i arbetsmarknadsläget men ändå inte göra avkall på överskådlighet är att undersöka hur tätheten varierar mellan olika län under perioden. Tätheten i varje län utgörs av medelvärdet av tätheten i olika kommuner i varje län. Genom att skatta medelvärdet som en beroende variabel och med dummyvariabler för de olika länen som förklaringsvariabler med Stockholms län som referensvärde är det möjligt att undersöka om tätheten i övriga län på statistiska grunder skiljer sig från tätheten i Stockholms län.³

Tabell 1 redovisar för olika delperioder under 1996-2014 hur genomsnittliga värden av tätheten i landets olika län förhåller sig till tätheten i Stockholms län. Medelvärden som redovisas med fet stil avviker inte sinsemellan från varandra på statistiska grunder. Som framgår är tätheten i Stockholms län med något undantag betydligt högre och uppvisar en stabil utveckling under hela den studerade perioden jämfört med tätheten i landets övriga län. Det är egentligen bara arbetsmarknadsutvecklingen i Jönköpings län som inte skiljer sig från utvecklingen i Stockholms län. Även i de två övriga smålandsläna – Kalmar och Kronoberg – är utvecklingen på en likartad relativt hög och stabil nivå åtminstone från och med millennium skiftet och detta gäller i viss mån i Dalarnas och Jämtlands län även om utvecklingen där är något mer volatil.

³ Det kriterium som tillämpas är om skillnaderna är statistiskt säkerställda på 10%-nivån.

Tabell 1 Tätheten i olika län i Sverige 1996-2014

	1996-2000	2001-2007	2008-2012	2013-2014
Län	(1)	(2)	(3)	(4)
1. Stockholm	0,14	0,166	0,159	0,154
3. Uppland	0,068	0,08	0,095	0,111#
4. Sörmland	0,046	0,095	0,08	0,082
5. Östergötland	0,049	0,074	0,076	0,101
6. Jönköping	0,116#	0,175#	0,125#	0,141#
7. Kronoberg	0,058	0,159#	0,132#	0,137#
8. Kalmar	0,038	0,115	0,156#	0,173#
9. Gotland	0,061	0,084	0,149#	0,113
10. Blekinge	0,037	0,072	0,069	0,084
12. Skåne	0,039	0,081	0,079	0,084
13. Halland	0,04	0,087	0,103	0,120#
14. Västra Götaland	0,055	0,102	0,098	0,128#
17. Värmland	0,027	0,094	0,082	0,102
18. Örebro	0,026	0,04	0,053	0,083
19. Västmanland	0,04	0,076	0,075	0,071
20. Dalarna	0,045	0,093	0,106#	0,152#
21. Gävleborg	0,032	0,058	0,072	0,082
22. Västernorrland	0,029	0,057	0,064	0,101
23. Jämtland	0,05	0,097	0,112#	0,146#
24. Västerbotten	0,04	0,073	0,071	0,086
25. Norrbotten	0,029	0,056	0,082	0,145#
Riket	0,057	0,101	0,114	0,13

Anm: Referensgrupp är Stockholms län. # markerar att tätheten i regionen inte skiljer sig på statistiska grunder från värdet på tätheten i Stockholms län.

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Dessa observationer kontrasterar starkt mot den bild som gäller i Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län som har ett betydligt kärvare arbetsmarknadsläge. Fram till Finanskrisen är tätheten bara en fjärdedel av den som gäller för Stockholms län. Därefter har denna skillnad minskat. Men fortfarande är med ett undantag tätheten i dessa län bara cirka hälften av den i Stockholms län. Undantaget är arbetsmarknadssituationen i Norrbottens län som har förbättrats exceptionellt under de senaste åren och är på samma nivå som i Stockholms län. Generellt har också skillnaderna i tätheten mellan Stockholms län och övriga län minskat under perioden. Detta är konsistent med ovanstående observationer på mer aggregerad nivå om en minskad spridning i tätheten och minskad regional obalans mellan kommunerna. Notabelt är också att i termer av täthet tycks arbetsmarknadsutvecklingen i de flesta län ha varit tämligen opåverkad av Finanskrisen (jämför kolumnerna (2) och (3) i *Tabell 1*). Det är bara i ett fåtal län som tätheten är märkbart lägre under perioden med Finanskris jämfört med perioden innan. Den största nedgången är framför allt i Jönköpings län även om nedgången där sker från en redan relativt hög nivå.

3.2 En jämförelse av tätheten mellan storstäder och övriga landet

För att i större utsträckning ge möjlighet till att lyfta fram aspekten av den "lokala delarbetsmarknaden" än vad en länsindelning av kommunerna kan göra är ett alternativ att indela kommunerna efter hur de är grupperade i så kallade FA_regioner. En FA-region (tidigare LA-regioner) bygger på en av Tillväxtverket gjord indelning av kommunerna som på lång sikt i hög grad antas vara självförsörjande med avseende på arbetstillfällen och arbetskraft. Indelningen bygger på prognoser om arbetspendlingen över kommungränser. Om mer än 7,5 procent av den förvärvsarbetande befolkningen i en kommun varje dag pendlar till andra kommuner grupperas kommunen till samma FA-region som den grannkommun till vilken pendlingen sker. Av Sveriges totalt 290 kommuner har en sådan indelning definierat 72 olika FA_regioner.

Tabell 2 Tätheten i olika grupper av FA_regioner i Sverige 1996-2014

	1996-2000	2001-2007	2008-2012	2013-2014
Grupper av FA_regioner	(1)	(2)	(3)	(4)
1. FA_Stockholm	0,14	0,166	0,159	0,154
2. FA_Göteborg	0,057	0,091	0,097	0,131#
3. FA_Malmö	0,036	0,071	0,085	0,089
4. FA_Uppland	0,068	0,08	0,095	0,111#
5. FA_Sörmland	0,042	0,09	0,077	0,078
6. FA_Östergöt	0,05	0,08	0,08	0,094
7. FA_Småland	0,072	0,143#	0,134#	0,151#
8. FA_Blekinge	0,037	0,072	0,069	0,084
9. FA_Skåne	0,04	0,087	0,076	0,081
10. FA_Halland	0,041	0,091	0,089	0,101
11. FA_Bohuslän	0,069	0,127#	0,113#	0,162#
12. FA_Västra Götaland	0,046	0,1	0,099	0,117#
13. FA_Värmland	0,032	0,086	0,077	0,099
14. FA_Närke	0,029	0,055	0,066	0,096
15. FA_Västmanland	0,037	0,07	0,07	0,067
16. FA_Dalarna	0,045	0,093	0,106#	0,152#
17. FA_Gävleborg	0,029	0,058	0,072	0,082
18. FA_Västernorrland	0,029	0,057	0,064	0,101
19. FA_Jämtland	0,05	0,097	0,112#	0,146#
20. FA_Västerbotten	0,04	0,073	0,071	0,086
21. FA_Norrbottn	0,029	0,056	0,082	0,145#
Riket	0,057	0,101	0,114	0,13

Anm: Referensgrupp är FA_Stockholm. # markerar att tätheten i regionen inte skiljer sig på statistiska grunder från värdet på tätheten i FA_Stockholm.

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

För att även här behålla en viss överskådlighet har dessa FA_regioner i sin tur aggregerats till 21 FA_grupperingar som i stor utsträckning sammanfaller med länsindelningen. Den viktigaste skillnaden mellan indelningen efter län och denna gruppering efter FA_regioner är att det är möjligt att med FA_grupperingen lyfta fram skillnaden i arbetsmarknadsläget mellan kommunerna i de tre storstäderna och övriga delarbetsmarknaderna i Sverige. Av *Tabell A1* i Appendix framgår hur aggregeringen är gjord och hur den förhåller sig till länsindelningen. Grupperingen av kommuner för FA_Stockholm sammanfaller med indelningen efter län och denna FA_region är även i likhet med jämförelsen ovan referensregion till övriga landet.

Tabell 2 redovisar för olika delperioder under 1996-2014 hur tätheten har utvecklats över tid i olika grupperingar av FA_regioner i förhållande till Stockholmsregionen. Som framgår ger värdena en likartad bild som ovanstående iakttagelser men lyfter samtidigt fram några viktiga observationer. Den första observationen är att arbetsmarknadsläget i de två övriga storstäderna inte avviker särskilt mycket från övriga landet. Det är först under allra senaste året som arbetsmarknadssituationen i Göteborg ligger i paritet med Stockholms och tenderar att vara något bättre för landet som helhet. I Malmöområdet är arbetsmarknadssituationen genomgående till och med sämre än för riksgenomsnittet även om den över tid därefter har konvergerat mot den genomsnittliga utvecklingen. Den andra observationen är tätheten i regionen FA_Bohuslän. Där indikeras att arbetsmarknadsläget i kommuner i närområdet men utanför Göteborg är betydligt gynnsammare och är sedan ingången av det nya millenium likartad med den som gäller i Stockholm. Den tredje observationen konfirmerar att det är i västmanlandsregionen som under de senaste åren har haft den minst gynnsamma arbetsmarknadssituationen.

4 Slutsatser

Observationerna i denna rapport indikerar att den regionala obalansen mellan landets kommuner i termer av obalansmått och spridningen i täthet mellan kommuner generellt har minskat betydligt sedan mitten av 1990-talet. Likväl kvarstår betydande skillnader i arbetsmarknadsläge mellan olika delmarknader på den svenska arbetsmarknaden.

Kommuner i Stockholm, Göteborgsregionen, Smålandslänen, Dalarnas och Jämtlands län har relativt gynnsamma arbetsmarknadslägen medan det är betydligt sämre i kommunerna i län som Västmanland, Örebro, Gävleborg och Sörmland där tätheten bara är hälften så hög som till exempel i Stockholmsregionen.

Den genomsnittliga tätheten har generellt ökat trendmässigt och varierar omvänt med utvecklingen av spridningen. Den trendmässiga generella ökningen i tätheten beror på att tätheten har ökat relativt mer i regioner med kärva än med gynnsamma arbetsmarknadslägen. Eftersom tätheten i stor utsträckning varierar positivt med konjunkturen indikerar detta att spridningen i tätheten varierar kontracykliskt. Dessa observationer sammantagna indikerar att mer utsatta regioner är mer konjunkturkänsliga än övriga regioner. En ytterligare intressant empirisk observation är dock att Finanskrisen i de flesta kommuner ändå tycks ha haft ett tämligen begränsat inflytande på arbetsmarknadsläget (i bruttotermerna).

5 Referenser

Jackman, Richard and Roper, S (1987), Structural unemployment, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 49 (1). 9-36.

Appendix

Tabell A1 FA_regioner definierade av FA_regionernas koder och motsvarande län.

FA_grupper	FA_koder	Län
1. FA_Stockholm	1	1
2. FA_Göteborg	21,23-25	13,14
3. FA_Malmö	18-19	12
4. FA_Uppland	1	3
5. FA_Sörmland	1-3	4
6. FA_Östergöt	4	5
7. FA_Småland	5-15	5-9
8. FA_Blekinge	16,17	10
9. FA_Skåne	18,19	12
10. FA_Halland	20	13
11. FA_Bohuslän	21	13,14
12. FA_Västra Götaland	22,23,25	14
13. FA_Värmland	26-33	14,17
14. FA_Närke	34-36	17,18
15. FA_Västmanland	37-40	18,19
16. FA_Dalarna	41-45	20
17. FA_Gävleborg	46-48	21
18. FA_Västernorrland	49-52	22
19. FA_Jämtland	53,54	23
20. FA_Västerbotten	55-62	24
21. FA_Norrbotten	63-72	25

Anm: FA_koderna är definierade av kommunkoderna.

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

WORKING PAPER 2016:2

AV: JOHNNY ZETTERBERG

Arbetsförmedlingens Working Paper serie presenterar rapporter som rör analys av arbetsmarknadens funktionssätt och effekter av arbetsmarknadspolitiska insatser.

Working papers kan laddas ned från
www.arbetsformedlingen.se

Du kan beställa Arbetsförmedlingens informationsmaterial i alternativa format på
www.arbetsformedlingen.se/alternativaformat

Synpunkter?

Rapporterna är pågående arbete och författarna tar tacksamt emot synpunkter.

Arbetsförmedlingens huvudkontor
Forsknings- och utvärderingsenheten
113 99 Stockholm
E-post: analysavdelningen@arbetsformedlingen.se

113 99 Stockholm
Telefon 0771-60 00 00
www.arbetsformedlingen.se